

Opvoeden is samenwerken

Opvoeding is geen geïsoleerd gebeuren, maar altijd een vorm van samenwerken. Voorzieningen voor jonge kinderen mogen geen eilanden zijn en democratische participatie kan onze voorzieningen voor jonge kinderen nog veel gastrijker maken. Deze participatie leidt vaak tot een wederzijds leerproces. Zeker als er sprake is van een vorm van begeleiding die gericht is op empowerment van alle betrokkenen.

DOOR: SYLVIE RAYNA – Er zijn verschillende visies op opvoeding, maar één ding staat vast: we hebben het onvermijdelijk over opvoeden in samenwerking met anderen, over ‘co-educatie’¹. Ons ‘zijn’ wordt gevormd door vele gebeurtenissen geïnitieerd door vele spelers, dichtbij of op een afstand, direct of indirect, formeel of informeel. Als we onszelf verplaatsen in jonge kinderen en denken aan de vele ervaringen die ze opdoen, zien we hen in een complex spel van elkaar doorkruisende sociale interacties. De spelers zijn hun ouders, de praktijkmedewerkers in de voorzieningen voor jonge kinderen en hun leeftijdgenootjes en dan hebben niet alleen de interacties tussen ouders en kinderen, maar ook de relaties tussen kinderen onderling en tussen volwassenen onderling een grote betekenis. Even belangrijk zijn de ruimtes die gecreëerd worden door volwassenen voor de kinderen, de culturele objecten die hun worden aangeboden (speelgoed, boeken), de boodschappen die kinderen via media ontvangen, enzovoort. Dit alles draagt bij tot het opvoedingsproces en tot het delen van opvoedingsverantwoordelijkheid. De betrokken actoren en hun culturele producten vertolken waarden, normen en het discours van hun respectievelijke sociale en professionele context en van de maatschappij in het algemeen. Hierdoor zijn voorzieningen voor jonge kinderen geen geïsoleerde plekken om te groeien, te socialiseren en te leren. Integendeel, het zijn plaatsen die fysieke, culturele en sociale contexten vereisen, waarin een fundamenteel proces van participatie kan groeien.² Het concrete resultaat van gedeeld opvoeden wordt bepaald door de aard van deze participatie, die op haar beurt wordt beïnvloed

door de situaties en kansen die geboden worden aan verschillende spelers en sterk bepaald wordt door het engagement van alle betrokkenen.³

Een democratische benadering

Nieuwe paradigma's die voorzieningen voor jonge kinderen willen herdefiniëren als contexten van participatieve democratie verhelderen de maatschappelijke facetten van het samen opvoeden, de ‘co-educatie’.⁴ Deze paradigma's stellen de machtsverhoudingen ter discussie tussen volwassenen en kinderen of tussen gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde kennis (die van praktijkmedewerkers en die van de gezinnen) die interpersoonlijke relaties bepalen.⁵ De vooropgestelde posities en rollen die spelers elkaar toekennen, zijn onderwerp van discussie, onderhandeling en uitwisseling.

Hoewel dit discours vervat ligt in een van de belangrijkste aanbevelingen in studies van de Europese instellingen en van internationale organisaties, is toepassing ervan op het werkveld toch niet zo evident. De verschillen tussen de culturen van ouders, praktijkmedewerkers en kinderen, en de verschillen binnen elk van deze culturen, worden meestal geëvalueerd binnen een hiërarchische visie, die te weinig ter discussie wordt gesteld. Binnen de context van een toenemende multiculturaliteit – een gevolg van nieuwe migratiestromen die ons ondertussen vertrouwd zijn geworden – is het perspectief van participatie verre van een gemakkelijke keuze.

Door de doelstellingen van gezamenlijk opvoeden in te schrijven in de zorg voor zichzelf, de anderen en de wereld en te tekenen voor een ethiek

van ‘ontmoeting’ en een ‘principe van gastvrijheid’ worden paden gelegd naar het gezamenlijk creëren van ‘betekenissen’.^{6 7 8 9} Dit proces impliceert dat er vele grenzen moeten worden overgestoken en barrières moeten worden overwonnen.

Leren van elkaar

Samen opvoeden vereist een grote inzet van persoonlijke en professionele middelen. Om dit te ondersteunen worden verschillende theoretische en praktische instrumenten aangeboden, zoals deze ontwikkeld door Michel Vandenbroeck¹⁰ en door het DECET netwerk.

Als voorbeeld geef ik twee ervaringen in een multiculturele context in Parijs. De recente transformaties in deze omgeving werden gedreven door de bovengenoemde instrumenten, die in het verlengde lagen van de intuïties van praktijkmedewerkers en tegemoet kwamen aan hun wensen. Dit proces leidde tot een paradigmaverschuiving (van werken ‘voor’ de gezinnen naar werken ‘met’ de gezinnen) en bracht een verhoogd welzijn en harmonie teweeg onder kinderen, ouders en praktijkmedewerkers.^{11 12}

Kunstenaars

Participatie stimuleert wederzijds leren, het samen ontwikkelen van gedeelde betekenissen en het delen van emoties. Dit alles binnen een verscheidenheid aan contexten met telkens specifieke eigenschappen. Deze omvatten plaatselijke en bredere netwerken die professionals, onderzoekers en andere sleutelfiguren samenbrengen. Kunstenaars in het bijzonder lijken een belangrijke rol te kunnen spelen bij informeel leren, waarbij een meerstemmige dialoog nieuwe elementen naar boven brengt en doet circuleren. Neem bijvoorbeeld de *Gruppo Nazionale Nidi e Infanzia* in Italië, de vlaggendrager van de Italiaanse cultuur van participatie in voorzieningen voor jonge kinderen. Deelnemen aan studiereizen is een andere manier om verandering teweeg te brengen in manieren van zien en doen. Zowel de bezoeker als de ontvanger leren van deze ontmoetingen, door verwondering en verrassing.

Op een eerder plaatselijk niveau kan het spreiden

'Elk moment van ons leven leren we (...). Wie we zijn, wordt bepaald door de gebeurtenissen die ons hebben beïnvloed.' (Paul Valéry, Variété)

den van educatieve en culturele projecten over verschillende instellingen van een buurt (kinderopvang, scholen, bibliotheken en sociale centra) en samenwerking met ouders hierbij, bijdragen tot wederzijds leren.

De creativiteit van deze projecten wordt sterk mee bepaald door de pedagogische coördinatie en begeleiding, door een dynamisch en collegiaal team dat open staat voor kansen en voor de empowerment van alle betrokkenen. Een voorbeeld hiervan is de begeleiding in de Belgische dagopvangcentra, onderzocht door Florence Pirard.¹³

*Sylvie Rayna is docent aan het Institut Français de l'Éducation (Ecole Normale Supérieure de Lyon) en aan de Universiteit van Parijs 13.
E: srayna@wanadoo.fr*

LITERATUUR

- 1 BROUGÈRE, G. (2009) VIE QUOTIDIENNE ET APPRENTISSAGE. IN G. BROUGÈRE & A. L. ULMAN (EDS.) *APPRENDRE DE LA VIE QUOTIDIENNE*, PARIS, PUF.
- 2 BROUGÈRE, G. (2010) LA COÉDUCATION EN CONCLUSION. IN S. RAYNA, M.N. RUBIO & H. SCHEU (EDS.) *PARENTS-PROFESSIONNEL : LA COÉDUCATION EN QUESTIONS*, TOULOUSE, ERÈS.
- 3 BILLET, S. (2004) WORKING PARTICIPATORY PRACTICES, *JOURNAL OF WORKPLACE LEARNING*, 16 (5/6), 312-324.
- 4 DAHLBERG, G. & MOSS, P. (2005) *ETHICS AND POLITICS IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION*, LONDON, ROUTLEDGE.
- 5 MUSATTI, T. & RAYNA, S. (2010) PARENTS-PROFESSIONNELLES : RAPPORTS DE POUVOIR, SAVOIRS SUR LA PETITE ENFANCE ET RELATIONS INTERPERSONNELLES EN CRÈCHES. IN G. BROUGÈRE (ED.) *PARENTS, PROFESSIONNELS ET SAVOIRS AU PRÉSCOLAIRE*, BRUXELLES, P. LANG.
- 6 TRONTO, J. (1993) *MORAL BOUNDARIES: A POLITICAL ARGUMENT FOR AN ETHIC OF CARE*. ROUTLEDGE.
- 7 LÉVINAS, E. (1982) *ÉTHIQUE ET INFINI*. LE LIVRE DE POCHÉ.
- 8 DERRIDA, J. (2001) *DE L'HOSPITALITÉ*. AUTOUR DE JACQUES DERRIDA. PARIS, LA PASSE DU VENT.
- 9 DAHLBERG, G., MOSS, P. & PENCE, A. (1999) *BEYOND QUALITY IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE: POSTMODERN PERSPECTIVES*, FALMER PRESS.
- 10 VANDENBROECK, M. (2005) *ÉDUIQUER NOS ENFANTS À LA DIVERSITÉ*, TOULOUSE, ERÈS.
- 11 CALLAUD, A. (2013) POUR OU AVEC LES FAMILLES ? EXPÉRIENCES D'UN JARDIN MATERNEL. IN S. RAYNA & C. BOUVE (EDS.) *PETITE ENFANCE ET PARTICIPATION: UN ACCUEIL DÉMOCRATIQUE*, TOULOUSE, ERÈS.
- 12 COSTE, S. & AL. (2013) A LA HALTE GARDERIE, ACCUEILLIR LA DIVERSITÉ. IN S. RAYNA & C. BOUVE (EDS.) *PETITE ENFANCE ET PARTICIPATION : UN ACCUEIL DÉMOCRATIQUE*, TOULOUSE, ERÈS.
- 13 PIRARD, F. (2011) FROM THE CURRICULUM FRAMEWORK TO ITS DISSEMINATION: THE ACCOMPANIMENT OF EDUCATIONAL PRACTICES IN CARE FACILITIES FOR CHILDREN UNDER THREE YEARS. *EUROPEAN EARLY CHILDHOOD EDUCATION RESEARCH JOURNAL*, 9 (2), 253-266/